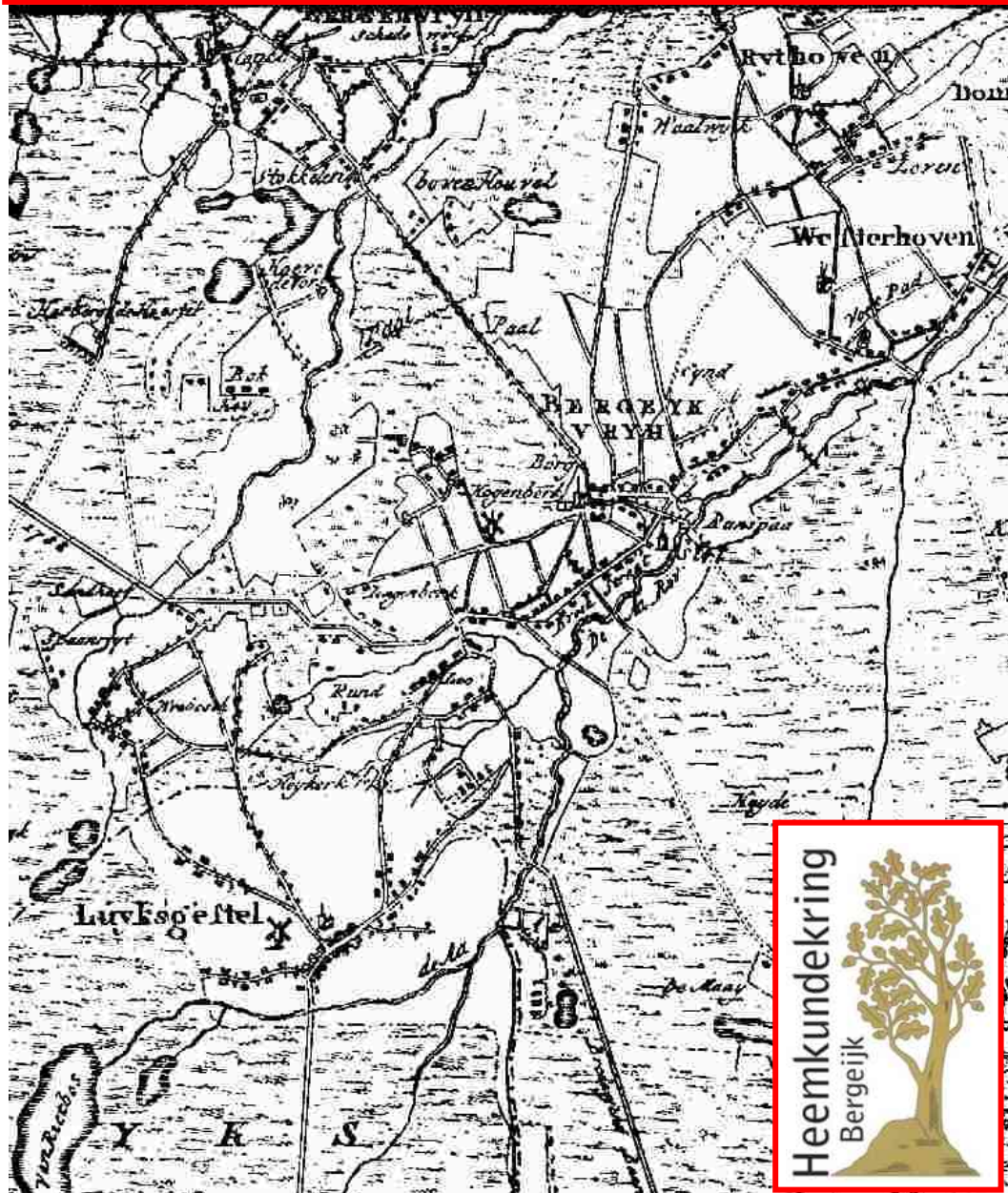


# DE KEERSOPPER

Jaargang 14

Nr. 54

juni 2019





# DE KEERSOPPER

NR 54

juni 2019



---

## DUIK IN HET VERLEDEN

Met een mooie, warme zomer in het verschiet nemen wij een stevige duik in de koele meren van het Bergeijkse verleden. Aan de hand van drie heemkundigen die van wanten weten.

**Hans Verdonk** voert ons mee naar het kasteeltje en de watermolen die eens, ter hoogte van het gehucht De Keersip, de oever van de Keersop sierden. Daar is helaas weinig van over. Wat prikkelt is de herinnering aan die in het wit geklede vrouw, die volgens ooggetuigen bij nacht en ontij door de Keersipper dreven doolde ... en omwonenden kippenvel bezorgde. **Ad Tilborghs** schetst het duivels dilemma waarmee in Bergeijk – en elders – de burgemeesters in oorlogstijd worstelden. Aanblijven of opstappen? Meedoen of weerstand bieden? Marcel Magnée koos de moeilijkste weg en betaalde daarvoor met zijn leven.

**Frits van der Heijden**, een auteur met warm boerenbloed in de aderen, beschrijft in een gedegen verhandeling het proces van ontginning en ruilverkaveling dat de landbouw van Bergeijk groot heeft gemaakt. Een proces dat begon met tijdrovend en uitputtend handwerk – plaggen steken, sloten graven, wegen en dijken aanleggen – en dat eindigde met bulldozers en asfalt. Frits vraagt zich af hoe het boerenbedrijf er in de nabije toekomst uit zal zien. Hij weet het niet. En als *hij* het niet weet ... wie weet het dan wel?

De redactie wenst u veel leesplezier.

*Cas van Houtert (eindredacteur)*

## DE WATERMOLEN EN HET KASTEEL VAN KEERSIP

We hebben de laatste jaren in ons lijfblad ‘De Keersopper’ diverse keren aandacht besteed aan het voormalige kasteel van Bergeijk. Het blijkt echter niet het enige kasteel te zijn dat binnen de grenzen van de huidige gemeente Bergeijk heeft gestaan. Kort geleden kwam ik bij de voorbereidingen van het plan ‘Einderheide’, het bosgebied tussen Riethoven en Dommelen, gegevens tegen over een kasteel dat in de buurt van het gehucht Keersop moet hebben gestaan. In deze omgeving blijken zich meer interessante zaken te bevinden of gebeurd te zijn. Denk aan de legendes rond de Duivelsberg en de Alvenberg en de dood van kabouterkoning Kyrië. Maar daarover een andere keer misschien meer.

Het kasteel waarover ik het nu wil hebben, stond in de Keersopper Beemden iets ten zuiden van het gehucht Keersip op de grens van de vroegere gemeenten Riethoven en Dommelen. Op de Riethovense oever stond de Keersopper watermolen die lang een belangrijke rol voor de omgeving heeft gespeeld. De geschiedenis van de watermolen was nauw verbonden met die van het nabij gelegen kasteel. Over die watermolen zijn meer gegevens bekend dan over het kasteel. We beginnen daarom met de historie van de watermolen (*Bron: Molendatabase*).

Hij fungeerde oorspronkelijk als korenmolen. Hij was toen eigendom van de Heer van Herlaer, die tot 1368 ook Heer was van Waalre, Valkenswaard en Aalst. Blijkens het leenboek van Herlaer bezat de heer van Herlaer in de veertiende eeuw ook een leengoed in het gehucht Keersop onder Riethoven, te weten *‘die moelen te Kerspe met allen toebehoirten ende alle die visscherije vander moelen opwairt tot des boevenbempt toe’*. De molen werd omstreeks 1390 in leen gehouden door Udeman Airt Udemans soen. Het bestaan van de oude Keersopper watermolen (*die Molenen te Kersp, Rijthoven*) wordt vermeld in de Bossche Protocollen van 14 februari 1441. Lysbeth, de weduwe van Jan Dirx die Lu, verhuurt dan de olie- en korenmolen van Keersop voor zes jaar aan Jan Pouwels, De huurder moest 26,5 mud rogge, Eerselse maat, betalen. Telkens in vier parten op de feestdagen



van respectievelijk St. Remeys, Kerstmis, Pasen en St. Jan. Pouwels werd verplicht voor verbouwingen 'myspelterenhout' te gebruiken, waarvan Lysbeth leverancier was. Ook verplichtte Lysbeth hem, om op 11 november een partijtje 'ael' te leveren. In 1545 werd de molen bezocht door een commissie die in opdracht van Karel V de stuwhoogten van de meeste watermolens op de Dommel, de (Peel-) Aa en hun zijrivieren onderzocht. De molen was toen eigendom van de erfgenamen van de heer Poitiers van Haren. In het Plakkaat van 1545 wordt vermeld dat de pegel drie voet en een duim boven de waterplaat gesteld moest worden. Tevens moest een overslag van twaalf voet gemaakt worden. De pegel zou ook aangebracht moeten worden op de schorsmolen.

### **Heerlijkheden**

Mr. Gerard van Broeckhoven, de vierde zoon van Hendrick van Broeckhoven, was evenals zijn vader schepen van Den Bosch en rentmeester generaal in het Kwartier 's-Hertogenbosch. Hij kreeg in 1626

van Philips IV, koning van Spanje, in diens hoedanigheid van hertog van Brabant, voor de som van fl. 9.700 de heerlijkheden Bergeik, Westerhoven en Borkel en Schaft in pand, waaronder de watermolen van Keersip. De molen werd waarschijnlijk steeds verpacht. Het pand werd in 1658 afgelost door de Staten Generaal van de Republiek der Vereenigde Nederlanden van de weduwe van Gerard, Catharina Maes; Gerard was in 1637 te Lier overleden. Hun zoon Jan (Johan Baptista) van Broeckhoven, werd op 1 juni 1665 verheven tot baron van Bergeyck en op 8 december 1696 tot graaf van Bergeyck'. Dat lijkt meer dan het in feite was; het ging namelijk louter om eretitels; de koning van Spanje had hier immers geen soevereiniteitsrechten meer. De nakomelingen van deze Van Broeckhoven (Van Brouckhoven de Bergeyck) bleven in de familienaam wel de adellijke toevoeging 'De Bergeyck' handhaven (Franse schrijfwijze). En dat tot op de dag van vandaag. Jan van Brouckhoven, de tweede graaf van Bergeyck, zou de geschiedenis ingaan als een van de meest vooraanstaande Zuid-Nederlandse politici op het einde van de Spaanse periode.

In 1670 waren de molen en het huis in het bezit van jonker Francois Prouveur, die van 1599 tot 1633/48 schout was van het Kwartier Kempenland en in Oirschot woonde. Zijn kleinzoon, Joncker François Prouveur, gehuwd met Maria Donckers, was zijn leven lang mulder op de watermolen. Na zijn overlijden hertrouwde zijn weduwe met Andreas Heuvelmans, die de nieuwe mulder werd.

## **De Verhoevens**

Hendrina Prouveur, de oudste dochter van Francois Prouveur en Maria Donckers, trouwde met Henricus Verhoeven. In 1711 nam hij de rol van mulder over. Daarmee eindigde de Proveur-lijn en begon die van de Verhoevens. Hun zoon Franciscus Verhoeven (1718-1763), gehuwd met Helena Smets, was hun opvolger. Ook Antonius Gerardus Verhoeven (1747-1818), gehuwd met Lucia Canen, was mulder op de Keersoppermolen. Over hem is treurig nieuws te melden:

*“Bij het inrukken der Franschen in 1794 plunderden zij ten huize van Verhoeven (die gezegde woning bezat) voor eene waarde van f 45. Zijne schade voor het niet kunnen malen, op order van het toenmalige bestuur*

*door het vernielen der sluisdeuren van zijnen watermolen bedroeg naar schatting f 100.”*

Hun zoon Joannes Franciscus Verhoeven (1802-1842), gehuwd met Maria Josepha Feyen, nam het stokje over. De volgende in de rij was Hendricus Verhoeven (1805-1881), gehuwd met Maria Anna Feyen. Hij begon als mulder maar werd later burgemeester van Riethoven. Hun zoon Antonie Gerardus Verhoeven (1831-1914), gehuwd met Anna Adriana Maria Vissers, volgde hem op als mulder. Diens opvolger was ten slotte Franciscus Josephus Jacobus Verhoeven (1871-1957), gehuwd met Adriana Waterschoot. Hij was de laatste mulder op de Keersopper watermolen. Het paar bleef kinderloos.

In 1873 werden de onderdelen van de rosoliemolen in Walik gebruikt voor de uitbreiding van de Keersoppermolen. De olieslagerij werd in hetzelfde gebouw ondergebracht als de korenmolen, maar zou aangedreven zijn door een stoommachine. De kollergang bevond zich in de noordwestelijke hoek van het gebouw, terwijl de maalstenen tegen de oostelijke wand aan de zijde van de rivier lagen. De ligger en de kantstenen, die op het moment dat de molen instortte daar aanwezig waren, hadden dezelfde grootte als die van de Dommelse molen. Met uitzondering van de ligger van de kollergang werd de olieslagerij in 1929 uitgebroken. Het waterrad was op het laatst omsloten door een aanbouw om de kans op vastvriezen te verkleinen. In 1938 werden de stuwrechten afgekocht door het waterschap, waarna de ark en het rad verwijderd werden.

## **Verval en einde**

Nadat molenaar Verhoeven overleden was, raakte de molen in verval. In 1977 meldde zich een koper voor de molen en het molenaarshuis . Hij wilde er horeca in beginnen. Kort na het vertrek van de weduwe van Frans Verhoeven, in 1981, stortte de molen echter van ellende in elkaar. De nieuwe eigenaar kreeg een bouwvergunning om het complex te restaureren, maar bij gebrek aan activiteiten werd die vergunning in 1991 weer ingetrokken. In 2001 volgde een nieuwe poging, maar het jaar daarop legde een brand het molenaarshuis in de as. In 2003 moest Monumenten-

zorg constateren dat er na de brand te weinig substantieels van het complex meer over was om de status van monument te handhaven. Daarmee werd het einde van de Keersopper molen definitief.

### **Het kasteel**

Zoals we hebben gezien, was de graaf Jan Van Brouckhoven de Bergeyck (1644-1725) in de zeventiende eeuw eigenaar van de Keersopper molen. Hij zou gewoond hebben in een omgracht kasteeltje dat op korte afstand van de molen lag. Op het kadastrale Minuutplan van 1832 is dit omgrachte huis te vinden. Het lag aan het riviertje, 150 meter zuidelijk van de molen. In zijn ‘Geschiedenis van Riethoven’ heeft de vermaarde meester P.N. Panken hierover het volgende geschreven:

*“Er bestond sedert oude tijden aan de rechterzijde van den weg van Riethoven naar Keersip, omstreeks 2 minuten gaans van den molen, een kasteel, naar men meent door den baron Van Broeckhoven in de zeventiende eeuw bezeten en bewoond, door grachten omgeven en voor zover men weet, door dezelfde eigenaars bezeten geweest wien de molen toebehoorde. In lateren tijd is dit kasteeltje het eigendom van gewone goeude lieden geworden, in 1801 meer tot eene hoef of boerenwoning verbouwd en vergroot. Dit huis, circa 13 meters van de rivier verwijderd, brandde in den nacht van den tweeden Kerstdag 1858 af, en is niet herbouwd.”*

*“De woning heeft volgens overlevering ongeveer tezelfder plaats gestaan waar in 1859 het aangeduide huis is gebouwd. Het vroegere zou het molenhuis of de woning des molenaars zijn geweest en in eene vorige eeuw door brand vernietigd zijn. De eigenares, weduwe Verhoeven, bouwde in het volgende jaar in de plaats eene burgerwoning in de onmiddellijke nabijheid van den molen, terwijl haar zoon A. Verhoeven de tegenwoordige eigenaar van den molen daartegenover, dus ter linkerzijde, in 1867 een huis heeft gebouwd. Naar alle waarschijnlijkheid was de oude gezegde afgebrande huizing of het gewezen kasteeltje benevens eene vroegere, de éénige die tot 1858 op grond van Riethoven onder Keersip aanwezig is geweest.*



*Deze molen of Keesip ligt een half uur oostelijk van Riethoven. Het kasteeltje lag met den omliggenden grond ter grootte van 2/3 hectare in eene vest, die nog grotendeels bestaat. Ten noorden was weleer eene ophaalbrug aanwezig. Een der ijzeren ankers tegen de muur, duidde het jaartal 1401 aan in kleine getallen. Deze zijn in 1859 eenigzins versmeed aan 't toen gebouwde huis geplaatst. Van den zolder tot den nok bestond de oostelijke gevel van het kasteeltje tot 1858 nog uit een enkel glasvenster, kleine ruiten.*

*Bij het gewezen kasteeltje (ligt) een perceeltje grond, hetwelk 'den ouden hof' heet, omdat het voorheen een tuin was. Dit buiten de veste of grachten gelegen perceel was aanmerkelijk hooger dan de oppervlakte der andere omliggende percelen, weshalve in 1896 een gedeelte benedengrond uit dien tuin in de gracht aan de binnenkant is gebracht, zoodat deze toen voor een gedeelte is gedempt."*

## **Spookverhalen**

Ons resten nog enkele opmerkingen.

– In een artikel in het Eindhovens Dagblad van 25-10-1994 schrijft Jan Verhoeven, nazaat van de mulders Verhoeven, dat de molen in de Middeleeuwen mogelijk ongeveer een kilometer stroomafwaarts heeft gestaan. Een bevestiging van die bewering was destijds nog niet gevonden. Volgens Jan Verhoeven waren in de woning aan de overkant van de weg (dat is de dichtstbijzijnde woning vanaf het voormalig kasteeltje) materialen gebruikt die afkomstig waren van een afgebroken middeleeuws gebouw. Jaartalankers zouden het jaar 1401 hebben aangegeven. Dat laatste kan betwijfeld worden omdat het toepassen van jaartalankers in de vroege vijftiende eeuw niet gebruikelijk was.

– In de al genoemde 'Geschiedenis van Riethoven' van Panken lezen we het volgende: “Er loopt een smalle karweg uit den openbaren of gewonen weg tusschen het dorp en Keersip naar de plaats alwaar volgens overlevering een kasteel stond en op welke (plaats) in 1858 het molenhuis is afgebrand. Eerstgenoemde weg draagt den naam van Juffrouws- of Juffrouwendijk, omdat menigeen daarop in het spookuur en bij duisteren avonden eene vrouw, geheel in wit gekleed, heeft ontmoet.

– In zijn ‘Geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der Provincie Noord-Brabant’, geschreven in 1845, haalt ook dr. C.H. Hermans dit spookverhaal aan. “Eenige honderde passen van den watermolen te Keersip stond vroeger een kasteel, waarvan de grachten nog aanwezig zijn; binnen dezelve staat hedendaags een gewoon huis. Van daar loopt door de heide naar genoemden dijk of weg, niet ver van den



Duivelsberg, een dijkje of kleine karweg, welke de Jufrouwsdijk wordt geheeten. Ook hier worden dikwerf vreemde verschijnselen gezien. Door bijgeloovige lieden en kinderen zijn de genoemde plaatsen dan ook gevreesd. Sedert de laatste twintig jaren hoort men weinig meer van dergelijke vertooningen.”

### **Oude kaarten**

Zowel de watermolen als het kasteel zijn terug te vinden op oude kaarten. De oudste is de kadastrale kaart uit 1811-1832, ook wel Minuutplan genoemd. Op de fragmenten (volgende pagina) staan de gebouwen aangegeven zoals ze in die tijd nog bestonden. Zoals Panken schreef, zal het toen een boerderij geweest zijn. De gracht is ook nog goed zichtbaar.

*Kaartje met de watermolen  
(boven) en het kasteeltje  
(beneden)*

Ook op de topografische kaart uit 1836-1843 blijken het kasteel,



respectievelijk de hoeve en het omliggende landschap nog herkenbaar aanwezig. De toegangsweg naar het kasteel loopt van noord naar zuid in de richting van het omgrachte perceel. Zowel molen als kasteel staan in de Keeropper Beemden.

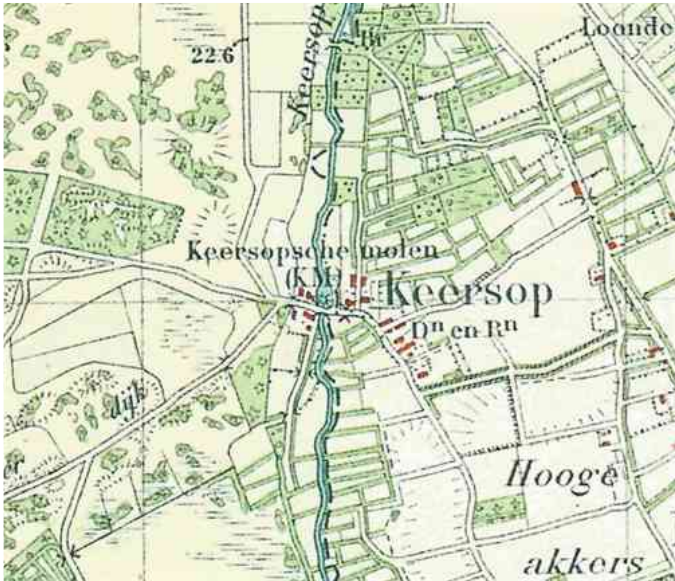
1836-1843

*Fragment van de topografische kaart uit 1898.*

De toegangsweg naar het kasteel ligt er nog en is zelfs verder doorgetrokken naar de achterliggende beemden. Het kasteel / hoeve zijn echter verdwenen. Ook de gracht lijkt verdwenen, maar de vorm van het perceel is nog wel zichtbaar.



Dat is ook het geval op onderstaande topografische kaart uit 1922.



*Situatie 1922*

Na de ruilverkaveling in de jaren 70 van de vorige eeuw zijn alle resterende sporen uit het landschap gewist.

*Hans Verdonk*

*(met dank aan wijlen Piet Aarts en Johan Biemans)*

### **Bronnen:**

- Molendatabase
- Geschiedenis van Riethoven, P.N. Panken
- Rijksarchief Noord-Brabant, Leen- en laatgerechten, 1463-1805, inv. nr. 131 f. 169r; M. Spierings, 'Oud Herlaer II, 137 nr. 35. Zie: Jan Jansen: 'De Loondermolen: een profijtelijk heerlijk bezit', in: 'Het herengoed van Waalre. De Heren, het Kasteel en de Loondermolen, circa 1300 - 1940', onder redactie van Arnoud-Jan Bijsterveld, uitgegeven door Stichting Waalres Erfgoed, 2000).
- De afkomst van het Bossche geslacht Van Broeckhoven, A. van Sasse van IJsselt
- Brabantse Leeuw 1962 Het adellijk geslacht Proveur, J.A.W. Swane
- Brabantse Leeuw 1963, Mulders in Brabant - Verhoeven, J.A.W. Swane
- Adellijke en voorname geslachten te 's- Hertogenbosch en in de Meijerij.
- De Keersopper nr. 6, 7 en 8, artikelen over Van Broeckhoven door Martien Veekens.
- Geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der Provincie Noord-Brabant, Dr. C.H. Hermans (1845).
- Websites:
  - <https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/de-keersoppermolen>
  - <http://www.mijntijdwijzer.nl/locatie/aHR0cDovL2RhdGEuY3ViaXNzLm5sL2J uYi9LZWVyc29weGVybW9sZW4=>

## DE BERGEIJKSE BURGEMEESTERS IN OORLOGSTIJD

In de loop van de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) had Bergeijk twee burgemeesters. De eerste was Jan Klardie, de tweede Marcel Magnée. Beiden zijn interessant genoeg voor een herdenkingsartikel. Niet toevallig is naar burgemeester Magnée zowel in Bergeijk als in Luyksgestel een straat genoemd.

### **Johannes Martinus Hermanus (Jan) Klardie**

werd geboren te 's-Hertogenbosch op 10 juli 1875

In 1930 volgde hij P.J.C. Aarts op, wiens ambtsperiode 36 jaar (!) had geduurd. Op het moment van zijn benoeming in Bergeijk was Klardie burgemeester van Maarheeze (1924-1930). Twee jaar na zijn aantreden in Maarheeze (in juni 1928) was de Commissaris van de Koningin vol lof. Hij noteerde bij zijn werkbezoek: “Het gaat goed bij B en W; het gaat goed in de raad; het gaat goed in de nieuwe gemeente...”. Maarheeze was twee jaar eerder, in januari 1925, samengevoegd met Soerendonk, inclusief Gastel en Sterksel. “De financiën, die voor enkele jaren zo hoogst zorgwekkend waren, beginnen zich gelukkig te herstellen; als men op de ingeslagen weg voortgaat, geen gekke dingen doet door dure uitgaven te doen, of ontijdig te veel belastingen vermindert, dan zijn de moeilijkheden binnen korte jaren overwonnen en wordt Maarheeze nog eens een rijke gemeente.”

Zijn vertrek uit Maarheeze ging gepaard met lovende woorden in de krant: “De heer Klardie gaat thans een grotere gemeente besturen, een waardig arbeidsveld voor de grote werklust en geestkracht van de burgemeester. Wij twijfelen niet of met de groei en bloei van de mooie gemeente Bergeijk zal het steeds crescendo gaan...”

Bij het uitbreken van de oorlog was hij dus al tien jaar burgemeester in Bergeijk. In maart 1941 vertrok hij uit Bergeijk omdat hij per die datum was benoemd tot burgemeester van Gilze en Rijen. Ook in Bergeijk dan geen gebrek aan lofuitingen: “... Wethouder Rombouts gaf een overzicht van het omvangrijke werk van de scheidende burgemeester, in het belang van de gemeente Bergeijk tot stand gebracht, waaronder de uitbreiding van

het elektriciteitsnet op de Weebosch en de Rund, de verbetering van wegen, fietspaden en waterlozingen alsmede de brandweer en het stichten van vele ontginningsboerderijen een belangrijke plaats innemen. In dezelfde geest memoreerde het lid Tilborghs de vele verdiensten van de burgemeester, die duidelijk getuigen van diens werklust en uitstekend beleid. Door een zuinig beleid en een vooruitziende blik werd deze gemeente tot één der beste van heel de Kempen. De daadwerkelijke belangstelling op religieus en sociaal gebied maakte de burgemeester tot een graag geziene gast op de vergaderingen der plaatselijke verenigingen.” Spreker complimenteerde de heer Klardie met zijn promotie en bood de scheidende magistraat namens de wethouders, raadsleden, secretaris- en gemeentepersoneel een geschenk aan in de vorm van een leeslamp met rooktafel.

### **Marcel Charles Maria Robert (Marcel) Magnée**

werd geboren in Horn op 31 juli 1910. Hij was een telg uit het geslacht Magnée, gevestigd op het kasteel Horn nabij Roermond. Hij moest nog eenendertig jaar worden toen hij in juli 1941 als burgemeester van Bergeijk en Luyksgestel geïnstalleerd werd. Marcel Magnée was afgestudeerd jurist en was volontair geweest op de secretarie van de gemeente Geleen. Vóór zijn benoeming in Bergeijk werd hij telkens voor – wat later bleek – hooguit twee tot drie maanden aangesteld als waarnemend burgemeester. Te beginnen in Putte/Ossendrecht, daarna te Leende en Gilze Rijen. Ook te Bergeijk (en Luyksgestel) was hij vanaf half maart 1941 ‘waarnemend’. Op 1 juli 1941 werd hij tot burgemeester van Bergeijk én Luyksgestel benoemd. We zien in maart 1941 dus een opmerkelijke stoelendans in Bergeijk: Jan Klardie verlaat Bergeijk om burgemeester te worden in Gilze en Rijen. Marcel Magnée, waarnemend burgemeester te Gilze en Rijen, wordt ongeveer gelijktijdig benoemd tot burgemeester van Bergeijk en van Luyksgestel.

De uitdrukking 'Burgemeester in oorlogstijd' is onlosmakelijk verbonden met de beladen thematiek van goed en kwaad ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Zij wijst op het dilemma waarvoor alle burgemeesters zich in oorlogstijd gesteld zagen. Wie opstapte, hoefde geen vuile handen te



*Foto ter gelegenheid van de installatie van Marcel Magnée als burgemeester van Luyksgestel in 1941, gemaakt op het bordes van het gemeentehuis. Achterste rij, derde van links, met snorretje, Jan Klardie, de voorganger van Marcel Magnée.*

maken; wie bleef, kon erger voorkomen. De laatste was immers in de gelegenheid om de scherpste kantjes van het beleid van de bezetter af te halen. Wie opstapte wist bijna zeker dat hij door een NSB-er zou worden opgevolgd.

De vraag of een burgemeester al dan niet gefaald had, wordt vaak beantwoord op grond van naoorlogse beeldvorming en wijsheid achteraf... Daar kwam bij dat de burgemeesters door het centraal gezag erg slecht op de bezetting waren voorbereid. Uit 1937 dateerden wel 'Aanwijzingen' voor een juist beleid in tijden van oorlog en bezetting, maar de nationale overheid had daar zo weinig aandacht aan besteed, dat er bij de komst van de bezetter weinig burgemeesters van op de hoogte waren.

De ‘Aanwijzingen’ droegen de burgemeesters op om aan te blijven en intermediair te zijn tussen bevolking en bezetter.

Nadat de bezetter in juli 1941 de politieke partijen – met uitzondering van de N.S.B. – had ontbonden, kwam hij ongeveer een maand later, op 12 augustus, met een verordening die het Nederlands bestuursstelsel grondig wijzigde. Alle gekozen bestuurslichamen werden per 21 september 1941 opgeheven. Voor de gemeenten betekende dit dat de taken van de gemeenteraad en het college van B en W waren beëindigd.

Vanaf die datum waren de bevoegdheden in de gemeente dus geconcentreerd bij de burgemeester. Hij stond onder toezicht van de Commissaris van de Provincie (de nieuwe benaming van de Commissaris van de Koningin). Alleen de burgemeesters van de grote steden vielen onder de secretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Vanaf dat moment bestond er dus geen Gemeenteraad en ook geen college van B en W meer. De wethouders verloren hun bestuurlijke macht maar mochten wel met de burgemeester samenkomen om hem van advies te dienen. Dat was dus de realiteit waarmee Magnée in Bergeijk en Klardie in Gilze Rijen geconfronteerd werden. Ze moesten in de pas lopen met wat van hogerhand werd besloten.

Al meteen na de capitulatie hadden de burgemeesters van de zijde van de bezetter hun eerste opdrachten gekregen. Ze moesten meehelpen aan het uitzenden van werklozen naar Duitsland. Ook moest al in 1940 de ariërverklaring worden ondertekend. In oktober 1940 werd het vervullen van openbare functies door joden verboden. In november 1940 werd Winterhulp opgestart. Winterhulp werd gepresenteerd als een charitatieve instelling waarover de burgemeesters plaatselijk de leiding hadden. In september 1941 bleek dat Winterhulp bovenal was bedoeld om het nationaalsocialisme in Nederland op ruimere schaal te verspreiden. Onder het nationaalsocialisme kon volgens de leer geen armoede bestaan. Alleen in winterse tijden zou extra liefdadigheid in de vorm van voedsel, kleding en dergelijke nodig zijn





Jan Klardie was in zijn periode als burgemeester van Gilze Rijen vaak ziek. Hij moest regelmatig vervangen worden. Dat gebeurde van 1942 tot 1943 door Ernest (E.C.A.) baron van Hövell tot Westerflier en Wezeveld en opnieuw vanaf 1 maart 1944 nadat Klardie weer met ziekteverlof was gestuurd. Per 1 januari 1946 werd Klardie bij Koninklijk Besluit ontslag verleend.

In Bergeijk kreeg Magnée in 1942 zijn eerste aanvaring met de Duitse autoriteiten omdat hij ze tegenwerkte. Toen de staf op het gemeentehuis werd versterkt met twee personen, een NSB'er een SS'er, liet hij zijn

weezin tegen deze mensen duidelijk blijken.

Dat werd hem door de bezetter niet in dank afgenomen. De Duitsers lieten prompt een onderzoek instellen naar het doen en laten van de Bergeijkse burgemeester. Op 22 december 1942 was de rapporteur klaar met zijn werk. In zijn rapport stond dat de Bergeijkse burgemeester vóór 10 mei 1940 lid was van de RKSP (de Roomsche Katholieke Staatspartij, de voorloper van de latere KVP). Vermoed werd, dat hij zich even later bij de Nederlandsche Unie had aangesloten, een beweging die eind 1941 door de bezetter werd ontbonden. In het rapport werd ook zijn houding tegenover de Duitse autoriteiten beschreven: kruiperig en ze in stilte verwensend. Een Duits gezinde burgemeester had geklaagd over zijn wijze van optreden die niet



collegiaal genoemd kon worden. Tegenover het nationaalsocialisme en de N.S.B. stond hij zeer afwijzend. Ook zijn wethouders werden onder de loep genomen. Dat waren F.W. Rombouts en J.A.C. Kuyken. Ook zij wilden niets met het nationaal-socialisme en de N.S.B. te maken hebben. In de laatste jaren van de oorlog werden de burgemeesters via de ‘Gemeinde-Einsatz’ direct betrokken bij het werk van de Duitse Wehrmacht. De ‘Gemeinde-Einsatz’ beoogde mensen te werven die voor de Duitsers in Zeeland zouden werken aan de kustverdediging. Hoewel een maand eerder de Amerikanen, Canadezen en Engelsen al in Frankrijk waren geland en vandaar een flink gedeelte van Normandië onder controle hadden gebracht, moest het de Geallieerden verhinderd worden ook in Zeeland aan land te komen of vliegtuigen aan de grond te zetten. Daartoe werden meer dan een miljoen palen recht overeind in het zand langs de kustlijn geplant. Als waren het gigantische asperges. Dat was zwaar werk. De taak van de burgemeesters in deze was de mensen aan te wijzen die gedurende een aantal weken in Zeeland te werk zouden worden gesteld. De burgemeesters werden voor een heikel dilemma geplaatst. Moesten ze in het najaar van 1944 – de invasie in Normandië was al een feit – gehoor geven aan de oproep van de bezetter om mensen te leveren voor de bouw van de hiervoor beschreven verdedigingswerken? Dat zou ze in conflict brengen met volkenrechtelijke bepalingen, omdat het regelrechte hulp zou zijn aan de vijand in een gevechtssituatie. Regelmatig hadden de burgemeesters uit Zuidoost Noord-Brabant met elkaar overleg in de zogeheten ‘burgemeesterskringen’. Ook bijvoorbeeld in de kring ‘Geldrop’. Hieronder vielen Geldrop, Heeze, Leende, Bergeijk en nog wat plaatsen. In deze burgemeesterskringen was al vaker gesproken over de Gemeinde-Einsatz en elke keer weer luidde de conclusie van die gesprekken: niet meedoen.

Begin juli 1944 werden Brabantse burgemeesters van wie de bezetter wist dat ze niet loyaal zouden zijn, opgeroepen om zich in Vught te melden. Een aantal burgemeesters voelden de bui al hangen. Ze lieten verstek gaan en doken onder. Na intensieve verhoren arresteerden de Duitsers op 6 juli 1944 uiteindelijk zeven Brabantse burgemeesters.

Het was een poging het verzet van burgemeesters tegen de Gemeinde-Einsatz te breken. Slachtoffers waren de burgemeesters van Bakel en Milheeze, Son en Breugel, Geldrop, Middelbeers, Leende, Heeze en Bergeijk.

Deze burgemeesters werden bij een beschikking gedateerd 8 juli 1944 uit hun ambt gezet. In een schrijven gedateerd 11 juni 1944 lezen we waarom ook de burgemeester van Bergeijk ontslagen werd. *“Burgermeister Mr. M. Magnée hat sich geweigert, Arbeitskräfte für Wehrmachtarbeiten zu stellen.”* Na hun arrestatie op 6 juli 1944 werden de zeven overgebracht naar kamp Vught. In de laatste week van augustus 1944 kregen zij binnen het kamp een ander onderkomen. Hier werden ze kaal geknipt en kregen ze nieuwe kleding (blauw wit gestreept hemd en een broek), houten klompen en een muts... Op 5 september werden ze in Vught op de trein gezet, op weg naar verschillende concentratiekampen in Duitsland. De burgemeesters kwamen terecht in een hel, waarvan het bestaan elk voorstellingsvermogen te boven ging.

Fried Manders, de burgemeester van Leende, bleek later de enige van de zeven die zou terugkeren naar Nederland. Op 9 september kwam Marcel Magnée terecht in Sachsenhausen, omgeving Oranienburg. Op 8 december 1944 overleed hij daar als gevolg van geleden ontberingen. Hij was vierendertig jaar oud en liet zijn vrouw en twee jonge kinderen achter. Die hoorden het verschrikkelijke nieuws pas in september 1945, via het Rode Kruis, toen Bergeijk al een jaar bevrijd was.

*Ad Tilborghs*

## **Bronnen**

- Marcel Magnée, burgemeester van Bergeijk, 16 maart 1941 – 8 juli 1944. Martien Veekens in de Keersoppers 9 t/m 12.
- Ze hebben ons in de steek gelaten. De geschiedenis van 7 Brabantse burgemeesters in de Tweede Wereldoorlog. Jan Burgers, 2004
- Uit doorgaans betrouwbare bron. De geschiedenis van het Eindhovens Dagblad. Cas van Houtert, 2003.
- Burgemeesters in oorlogstijd. Besturen onder Duitse bezetting. Peter Romijn, 2006
- Krantenartikelen Delpher.nl

## HOE DE HEIDE UIT BERGEIJK VERDWEEN

Rond 1830 bestond Bergeijk uit een aantal gehuchten zoals: 't Hof, 't Eind, de Hooge Berkt, de Broekstraat, 't Loo, Weebosch en de Witrijt. Rondom en tussen deze bebouwde plekken was het de heide die het beeld bepaalde. Over de hei liepen enkele zandwegen die belangrijk waren voor het grensoverschrijdend verkeer, zoals de Neerpelsterweg en de Bredasedijk. De aanleg van de straatweg (nu de Luikerweg) van 's Hertogenbosch naar Hasselt (1789-1793) bracht daar verandering in. Na 1793 kwam Bergeijk betrekkelijk geïsoleerd te liggen doordat het noord-zuidverkeer van en naar België vaak over de Napoleonsweg ging. Die lag op grote afstand van het dorp. Verharde wegen had Bergeijk nog niet. Pas in 1837 werd en in de bebouwde kom 't Hof en de Pankenstraat verhard. In 1873 werd de Provinciale weg van Luyksgestel via Bergeijk naar Leende aangelegd. Een verharde grindweg, ook wel macadamweg genoemd. Een macadamweg werd verhard door verschillende lagen steenslag aan te brengen, te beginnen met de grofste en daarna de fijnere. Die werden met teer afgespoten en voorzien van een splitlaag (Gehoord van een oude jager die in d'Ekker aan het jagen was: "De haas vluchtte over de macadamweg").

### Het landschap

Volgens Blink's 'Kaart der woeste gronden in Nederland' uit 1891 bestond het grondgebied van Bergeijk in dat jaar nog voor 56 procent uit woeste grond. Het begrip woeste grond is betrekkelijk; men zou beter kunnen spreken van *extensief* gebruikte grond. Hij diende voor begrazing met schapen, werd verpacht voor de jacht en gebruikt voor de winning van klot (turf), heideplaggen, dakzoden, zand en leem. In 1858 was besloten dat het gebruik van de heide voor Bergeijkse ingezetenen gratis bleef. Een jaar later werd wel het winnen en vervoeren van heideplaggen door een verordening geregeld. De verkoop van heideplaggen was voor de gemeente een aardige bron van inkomsten. Het landschap was 170 jaar geleden erg open. De besloten landschappen lagen in de beekdalen. Daar lagen kleinschalige percelen met afscheidingen gevormd door houtwallen en singels. Tegenwoordig zijn

gebieden met een besloten karakter vooral in de tot stand gebrachte ontginningen te vinden, dankzij aanplant van bossen op de schraalste stukken grond en laanbeplanting langs ruilverkavelingswegen.

Vroeger waren de Enderheide, de Maaierheide en de Postelsche Heide de grootste heidevlaktes. Kleiner waren de Burgerheide (Bergerheide), Berkterheide, Hulsdonkerheide, Hongarijensche Heide en Runderheide. In deze gebieden waren ver van het dorp slechts een viertal stukjes



ontgonnen. Daarop waren boerderijtjes gesticht. We hebben het dan over vier ontgonnen plekken:

1. 'De Maaij', de voormalige boerderij van Plasmans tegen de huidige Liskes.

Tegenwoordig zijn deze gronden eigendom van Natuurmonumenten.

Zij worden niet meer bewerkt voor de landbouw, maar voor natuurbouw.

2. De boerderij 'De Paal'. Zij lag enkele honderden meters achter de huidige boerderij 'De Paal' aan de Eerselsedijk, vlakbij de knik in de gemeentegrens.

Deze boerderij is lang geleden gesloopt; ik heb er nog enkele potscherven gevonden. Tegenwoordig is het terrein eigendom van camping 'De Paal' en voorbestemd als golfterrein.





3. De 'Boevenheuvel' is gelegen in een uithoek van de vroegere gemeente Bergeijk, waar nu 'Boerboom Hout' is gevestigd.

In de periode rond 1925-1930 kwamen veel grote gezinnen uit de Achterhoek in Gelderland

naar de Kempen. Zij ontgonnen diverse heide-percelen. De familie Boerboom was er een van. Zoon Jan kocht de reeds ontgonnen boerderij op de 'Boevenheuvel'.

4. 'Het Ven', de oudste boerderij in de Pielis. De gronden waren eigendom van baron Gilles de Pélichy. Vanaf 1905 hebben drie generaties Cuijpers er geboerd. Al vier jaar eerder pachtte Jan Cuijpers een boerderijtje, ook van de baron, dat ongeveer een kilometer zuidelijker aan de grens bij de Saffraanberg (Hooghuis) stond. Tegenwoordig heeft de familie Cuijpers daar camping 't Ven'.



### **Randontginningen**

In Bergeijk zaten ze niet stil; er was behoefte aan landbouwgrond. Tegen 1900 begon men met kleinschalige ontginningen op de Burgerheide (Bergerheide), de Berkterheide, de Runderheide (tussen 't Loo en de Weebosch) en de Kleine Witrijt. De ontgonnen percelen werden randontginningen genoemd omdat ze rond de bestaande kernen met de daarbij horende akkers lagen. Ze werden deels gebruikt als landbouwgrond of – vaker – beplant met dennen. In de periode 1914-1923 werden delen

van de Postelsche Heide ontgonnen en bebost. Het ging om gebieden rond het Hooghuis, in de Pielis en ten zuiden van de Witrijt. Een strook langs het beekje 'de Witrijt', tegenover en rond de 'Hof van Heden' werd in die tijd als landbouwgrond in gebruik genomen.



Het beekje 'de Witrijt', dat behoort tot het stroomgebied van de Groote Beerze, stroomt langs golfterrein 'Hof van Heden', verder over de Cartierheide naar Dalem onder Hapert als 'Dalems Stroomke' en komt uiteindelijk uit in de Groote Beerze.

De bevolking van Bergeijk nam toe; de behoefte aan landbouwgrond groeide mee. Na de eerste wereldoorlog verdween de heide in de Maaierheide, de Enderheide, de Hulsdonkerheide en de Hongarijensche Heide door ontginning tot landbouwgrond gepromoveerd en werden ook flinke dennenbossen aangelegd. Er kwam immers ook behoefte aan dennenhout voor de mijnen. De bossen in de Maaïj en langs de Borkelsedijk zijn tussen 1920 en 1925 aangeplant. Door de mechanisatie



en de komst van kunstmest kon men op de ontginningen gewassen met een hogere opbrengst zaaien. In 1913 kocht de gemeente een kunstmeststrooier en in 1920 een stoommachine met vleugeleg. Na een

en de komst van kunstmest kon men op de ontginningen gewassen met een hogere opbrengst zaaien. In 1913 kocht de gemeente



demonstratie door de Nederlandse Heidemaatschappij met een stoomploeg werd een tweedehands exemplaar aangekocht. Het werken met die apparatuur was niet altijd ongevaarlijk. Een man, die brandwonden had opgelopen bij een ongeluk met een stoommachine, heeft de littekens zijn hele leven megedragen.

Langs de Neerpelderdijk, vanaf 1947 Burgemeester Aartslaan (in de volksmond de Moeskoppendijk), werden vanaf 1923 kavels verkocht en in de jaren dertig ontginningsboerderijen gesticht. Ook langs de Bredasedijk, de Looerheideweg en de Hongarijensedijk gebeurde dat. De bedoeling van de gemeente was zoveel mogelijk boerenzoons aan een boerderij te helpen. De kavels waren rond de dertien hectaren groot. De boerderijen kregen vaak ook nog een naam toebedeeld: de Johannahoeve, Wilhelminahoeve, Catharinahoeve, Petronellahoeve, Hoeve Eikeven en Hoeve St. Jan. Zonen van de Bergeijkse families Daris, Theuws, Koolen, Kuijken, Luijten, Slenders, Houbraken, Moeskops, van Montfoort, van Poppel,



Vereijken en Verrijt hebben zich daar toen gevestigd. Deze families hadden meestal goede contacten met het gemeentebestuur.

Vaak was vader, oom of neef gemeenteraadslid. Als het ging om de bewoners sprak men wel van *dees Haai* en *geen Haai*. *Welke haai is dat?* Meer dan eens kwamen huwelijken tot stand tussen *haaibewoners*.

De weteringen tegenover de voormalige witte boerderij op de Maaij werden in 1854 aangelegd. Daar achter werd een stuk heide ontgonnen en bebost. Voor de aanvoer van bevoeiingswater was de Keunensloop



gegraven. Het donkergroene gebied langs de Keunensloop (te zien op het op vorige pagina afgedrukte kaartje) is het oudste aangelegde bos in de Maaij en wordt in de volksmond “Den Ouwen Hoek” genoemd. Het is duidelijk waar die naam vandaan komt.

Omdat het droogtegevoelige gronden waren heeft men geprobeerd om via een slotenstelsel met stuwtdjes water in het gebied te brengen. Omdat er water voor bevloeiing van de weteringen door de Keunensloop kwam, groef men vandaar een sloot langs de zandweg die van De Liskes naar het Tabakspad loopt. Men groef zijsloten en plaatste onderweg diverse stuwtdjes om het water vast te houden. Uiteindelijk moest het water, voor zover er dat nog was, langs het Tabakspad naar de Beeken. Het systeem werd geen succes; vaak kwam er niet genoeg of geen water omdat België het niet vrij gaf uit het kanaal. Door de ontginningen verdwenen ook vennen als het ‘Eikeven’ en het ‘Potaerdenven’. Dit laatste was gelegen nabij de hoek van de Looerheideweg en het Tabakspad. De naam zegt mogelijk dat er potaarde (klot of veen ) aanwezig was.

### **Door de modder**

De bewoners van De Hei hebben enkele decennia lang door de blubber naar het dorp moeten ploeteren. In 1937 moesten er koeien voor nieuwe bewoners naar de Maaij worden gebracht. Ze werden bij Moeskops in de Broekstraat gelost en moesten vier kilometer aan de hand daar naar de eigenaars worden gebracht. Pas in de loop van 1951-1952 werden de Burgemeester Aartslaan , de Maaij, de Vonderpad en de Bredasedijk verhard. De verharding bestond uit een grindstortlaag en een oppervlaktebehandeling. Dus ook hier *macadamwegen*.

Begin jaren vijftig waren er nog geen graafmachines en *loaders* zoals we die nu kennen. Hooguit reed er een oude GMC kiepauto, die na de Tweede Wereldoorlog door de Amerikanen was achtergelaten. De ontginning was handwerk. Werkverschaffing.

Bij de aanleg van de Vonderpad en Bredasedijk werd een smalspoor met *kipkarren* gebruikt. Het zand werd vanaf een perceel op de hoek van de Looerheideweg en Kromhurken met de hand in de kipkarren geladen.

Ik zag in mijn jonge jaren de diesellocomotief met een aantal karren rijden over het aan te leggen tracé.

Volgens een specificatie werden de Burgemeester Aartsiaan en Maaij verhard over een lengte van 5.438 meter en een breedte van 4 meter.



Daarvoor werd een financiering gevraagd van f 111.882,98.

De gemeenteraad stelde wel een baatbelasting vast voor gebouwde en ongebouwde eigendommen. Voor de Burgemeester Aartsiaan en de Maaij was dit 35 cent per meter over de breedte van de aan de weg gelegen eigendommen. Voor het Vonderpad en de Bredasedijk was dat 25 cent.

### **De Postelsche Heide; de laatste grote ontginning**

In de gemeente Bergeijk lagen nog meer heidegronden, namelijk de Postelsche Heide. Twee Belgische families hadden daar een flink aantal percelen in eigendom. Her en der waren stukken heide ontgonnen, o.a. bij Het Ven. In 1945 werd het gebied gevorderd tot oefenterrein voor de geallieerde legers en daardoor waren de landbouwontginningen tijdelijk buiten gebruik geraakt. Oud-burgemeester Linders was na de oorlog burgemeester van zowel de gemeente Bergeijk als ook van de gemeente Luyksgestel en had een zwak voor grote ondernemingen.

De gemeente Bergeijk kocht van Graaf de Broqueville 252 ha en van Baron Gilles de Pelichy 627 ha. Van de familie de Jong/N.V. Douwe Egberts 38 ha. Aan de laatste familie werd weer 245 ha terug verkocht. Die percelen rond het Hooghuis op de Saffraanberg waren ongeschikt voor de landbouw en werden in de periode 1954-1964 bebost. Er werden nog enkele kleinere percelen aangekocht en in 1949 werd door de gemeenteraad besloten om samen met de gemeente Luyksgestel om het gebied te (her)ontginnen. Een deel bij de Zwarte Horst lag in de gemeente Luyksgestel. De ontginning werd meestal aangeduid met ontginning

De Witrijt. De huidige naam de Pielis is afgeleid van de naam van Baron Gilles de Pelichy.

Er werd een verkavelingsplan gemaakt en in 1952 aangevangen met de werkzaamheden ten behoeve van de (her)ontginning. De bedoeling was om zoveel mogelijk werklozen in te zetten. Met bussen werden ze vervoerd van uit o.a. Helmond en andere grotere plaatsen. De Goorloop loopt dwars door het gebied werd door mensen van de DUW (Dienst Uitvoerende Werken) in handkracht gegraven, evenals het maken van de aardenbaan voor de ontsluitingswegen. Verder ontgonnen ze ca. 150 ha.

Door de economische opleving in 1953 waren er te weinig werkkrachten beschikbaar en kwamen de werkzaamheden in de knel. Er was echter afgesproken dat als het object niet in 3 jaar in handkracht gereed zou zijn, het resterende gedeelte machinaal mocht worden uitgevoerd. Vanaf toen werden er bulldozers ingezet. Het Staatsbosbeheer zorgde voor aanplanting van de singels langs de wegen en de Goorloop.

*De Goorloop is een beekje dat door de Pielis en door de bossen van de bosgebied de Witrijt stroomt richting Bladel en vanaf daar de naam van Groote Beerze heeft. Op oude topografische kaarten wordt deze ook wel De AA genoemd.*

Voor de ontsluiting werd ca. 15 kilometer verharde wegen aangelegd vanaf Luyksgestel en de Weebosch. Er werden 27 boerderijen gesticht en uitgegeven aan jonge boeren, waarvan de vaders, die van oudsher pachtrechten hadden op de primitief ontgonnen gronden en aan een aantal boeren die hun bedrijf en de daarbij behorende gronden elders in de gemeente inleverden voor sanering van andere bedrijven. De boeren hadden meestal een bedrijf met koeien, een enkele met varkens erbij en enkele bedrijven deden aan akkerbouw. De grootte van de bedrijven was 13 tot 15 hectare en een akkerbouw bedrijf was 40 ha groot. Onder de nieuwe bewoners kwamen weer een aantal van dezelfde namen voor als in de Maaierheide en Looerheide o.a. Luijten, Koolen, Houbraken, Slenders. De boerderij van de familie Klein Holkenburg, die afkomstig was uit de

Achterhoek, aan de Kapelweg werd een voorlichtingsboerderij. Veel boeren uit streekverbeterings- en ruilverkavelingsgebieden kwamen de boerderij bezichtigen, zelfs vanuit Zeeuws- Vlaanderen.

Als gevolg van het gebruik van het terrein als militair oefenterrein kwamen de boeren nog regelmatig granaten en dergelijk gerei tegen. In 1960 waren de werkzaamheden gereed en werd de Pielis geopend door de toenmalige minister van Landbouw Marijnen. Hij reed op 21 april 1960 met een glanzende tractor door een papieren poort (*zie de foto op pagina 28*). Voor het werk van Burgemeester Linders werd een weg naar hem genoemd. Dan is het afgelopen met de ontginningen.

*Frappant is dat er in die buurt twee wegen zijn met nagenoeg dezelfde naam, namelijk:*

- *de Postelscheheideweg, die ligt in de vroegere gemeente Luyksgestel en is de weg naar de Pielis vanuit Luyksgestel*
- *de Postelseheideweg in de oude gemeente Bergeijk. Dit is de weg langs camping 't Ven'.*

Maar de grote veranderingen in het buitengebied van Bergeijk zijn nog niet voorbij. Er wordt besloten tot

## **Ruilverkaveling**

De landbouw ontwikkelde zich stormachtig door de mechanisatie. De behoefte aan grotere en goed bereikbare percelen werd steeds groter. In de Kempen werden overal ruilverkavelingsplannen gemaakt, zo ook in Bergeijk. Ruilverkaveling Bergeijk omvatte de gemeente Bergeijk, Luyksgestel, Riethoven en Westerhoven. De Pielis werd er buiten gehouden.

De totale oppervlakte was 5790 ha verdeeld in 12.500 percelen van 2112 landeigenaren. In de 60-er jaren van de vorige eeuw worden nieuwe wegen aangelegd zoals de Fressevenweg, Enderakkers, Hoekerbeemden, Kromhurken, Looerheideweg, Voorste en Achterste AA, Hongarijسدijk, Rund, Runderbochten, Puttendijk en Berkterbeemden. Voor de ontwatering

van de percelen werden vele sloten gegraven, want de grote machines konden niet op drassige gronden terecht. Er werden een flink aantal boerderijen verplaatst van het dorp naar het buitengebied. Bij de kavelindeling en groundbewerking verdwenen heel veel bomen en houtopstanden. Her en der werden wel enkele bosjes aangeplant zoals in de Kromhurken en aan de Moeskoppendijk. Het Bergeijkse landschap heeft door de ruilverkaveling weer een grote metamorfose ondergaan. Het is voorbij met de akkertjes met rogge en haver met de graanmijten. Zo ook op de lager gelegen kleine perceeltjes met aardappelen en mangelwortels (voederbieten).

Is dit de laatste keer? De koeien zijn bijna allemaal uit het Bergeijkse landschap verdwenen. De boerderijen veranderen veelal ook van aangezicht nu de meeste boeren stoppen met veehouderij. Nu groeien er aardappels, maïs en vaak boomkwekerijen zolang men nog mag beregenen. Worden het weer woeste gronden in de toekomst door opwarming van de aarde ??

*Frits van der Heijden*

### **Bronnen:**

- *Jonge Heideontginningen in de Gemeente Bergeijk (1813-1963)* van M. Meijer
- *Historische Atlas Noord-Brabant 1836-1843*
- *Grote Historische Atlas Noord-Brabant*
- *Weteringen in Bergeijk* van Chr. van Nostrum
- *En de boer hij ploegde voren* van Johan Biemans / Mary Klein Holkenburg - Huethorst
- *50 jaar Moeskoppendijk*
- *Officiële afsluiting ruilverkaveling Bergeijk*



*De Pielis werd geopend door de toenmalige minister van Landbouw Marijnen, die op 21 april 1960 met een glanzende tractor door een papieren poort reed.*

*(Foto uit: 'En de boer hij ploegde voren')*

## **IN DIT NUMMER**

Duik in het verleden

*Cas van Houtert* pag. 1

De watermolen en het kasteel van Keersip

*Hans Verdonk* pag. 2

De Bergeijkse Burgemeesters in oorlogstijd

*Ad Tilborghs* pag. 11

Hoe de heide uit Bergeijk verdween

*Frits van der Heijden* pag. 18



**BERGEIJK, 550 JAAR STAD ZONDER MUREN**

Redactie: [info@heemkundekringbergeijk.nl](mailto:info@heemkundekringbergeijk.nl)  
*Cas van Houtert, Jaap Bussing, Ad Tilborghs en  
Martien Veekens (tevens vormgeving en productie  
in samenwerking met Cees van Thoor)*



Gratis voor leden van de Heemkundekring Bergeijk  
Losse nummers: € 4,00 per stuk

ISSN: 2213-820X